

ДЖЕРЕЛА

1. Академічне релігієзнавство : підруч. / за наук ред. проф. А. Колодного. — К., 2000. — С. 110–121.
2. Вишневецький О. І. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій / О. І. Вишневецький, О. М. Кобрій, М. М. Чепіль ; за ред. О. Вишневецького. — Дрогобич : Відродження, 2001. — 268 с.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») від 3 листопада 1993 р. № 896.
4. Жигайло Н. І. Психологія духовного становлення майбутнього фахівця : моногр. / Н. І. Жигайло. — Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 336 с.
5. Конституція України.
6. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) від 22.11.2001 р. № 12/5-2
7. Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства) : автореф. дис. ...канд. філософ. наук : 09.00.11 / Г. В. Пирог ; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. — К., 2005. — 18 с.
8. Congregation for Catholic Education. A Shared Mission between Consecrated Persons and the Lay Faithful (September 8, 2007), 2007.
9. Congregation for Catholic Education. Lay Catholics in Schools: Witnesses to Faith (October 15, 1982), 1982.
10. Congregation for Catholic Education. The Religious Dimension of Education in a Catholic School (April 7, 1988), 1988.
11. Knox I. Theology for Teachers. — Novalis : Saint Paul University, 1999. — 347 s.
12. Kuczkowski S. Psychologia religii. — Krak w : Wydawnictwo WAM, 1998. — 383 s.
13. Otto R.: Świątość. Elementy racjonalne i irracjonalne w pojęciu büstwa. Tłum. z niem. B. Kupis. Wrocław, 1993. — 224 s.
14. Tischner J. Etyka wartości i nadziei. W: Wobec wartości. Poznań 1982. — 155 s.
15. Wiesław Dyk. Wartości chrześcijańskie podstawą wychowania w szkole europejskiej // Wychowanie moralne w szkole katolickiej. Praca zbiorowa pod red. Andrzeja J. Sowińskiego, ks. Andrzeja Dymera. Szczecin 2003. — S. 332.
16. Wybrane elementy wychowania chreścijańskiego według Jana Pawła II. Rola szkoły I wychowawcy w procesie wychowania // Pedagogia Jana Pawła II w XXI wieku. Teoria i praktyka / pod red. prof. zw. dr hab. N. Nyczkało. — Stalowa Wola, 2008, 283.

В статье дается определение понятия «ценности», рассматривается иерархия ценностей, определяется их структура и порядок в ценностной системе человека. Автор дает характеристику уровням учебно-воспитательного процесса, в котором формируются религиозные ценности, и анализирует место религиозных ценностей в начальной школе.

Ключевые слова: ценности, религиозные ценности, иерархия ценностей, учебно-воспитательный процесс, личность учителя.

The article gives the definition of “values”, the hierarchy of values is considered, their structure and order in the value system of the person are determined. The author characterizes the levels of the educational process in which religious values are formed, and analyzes the place of religious values in primary school.

Key words: values, religious values, the hierarchy of values, educational process, the person of a teacher.

Мороз О. О.,

молодший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії освітології Київського університету імені Бориса Грінченка

ДО ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ МЕДІА НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ

У статті проаналізовано вплив засобів масової інформації на формування ціннісних орієнтацій молодшої людини; охарактеризовано позитивні та негативні наслідки цього впливу.

Ключові слова: засоби масової інформації, цінності, ціннісні орієнтації.

Процеси глобалізації та інформатизації, що відбуваються у сучасному світі, впливають на всі сфери життєдіяльності суспільства в цілому та кожної людини зокрема. Безмежність і стихійність інформаційних потоків, що транслюються переважно через засоби масової інформації, призводять до ціннісної дезорієнтації людей, особливо молоді, яка є найбільшою групою користувачів новітніх інформаційних технологій та цифрових медіа. Отже, в інформаційному суспільстві зростає роль інформації, що призводить до посилення впливу засобів масової інформації на молодшу людину, зокрема на формування її ціннісних орієнтацій.

Слід зазначити, що вплив засобів масової інформації (ЗМІ) на формування ціннісних орієнтацій молоді людини значною мірою пов'язаний з їх функціональним навантаженням. Так, сучасні ЗМІ виконують такі функції: комунікативна (функція спілкування); ідеологічна (пов'язана з прагненням впливу на світоглядні основи та ціннісні орієнтації людини, на її свідомість, ідеали, мотивацію поведінки тощо); культурно-освітня (трансляція у суспільстві культурних цінностей, виховання на зразках загальнолюдської культури, відтак сприяння індивідуальному розвитку); рекреативна (пов'язана зі світом розваг, зняттям напруження, отриманням задоволення).

Через реалізацію цих функцій і відбувається вплив на формування ціннісних орієнтацій молоді людини, оскільки кожна нова інформація, що надходить по каналах ЗМІ, відповідним чином стереотипізована й несе в собі багаторазово повторювані ціннісні орієнтації й установки, що закріплюються у свідомості молоді людини. За словами Н. Лумана, у сучасному суспільстві, на відміну від традиційного, «саме ЗМІ генерують соціальну пам'ять і задають соціальне значення подіям, що відбуваються. Саме цим вони програмують не тільки сучасне, але й майбутнє» [4, 174].

Для визначення наслідків впливу ЗМІ на формування ціннісних орієнтацій молоді людини насамперед потрібно визначити систему цінностей суспільства, в якому вона живе, тобто ідеали, абсолютне благо, потреби, заради яких здійснюється вся діяльність суспільства і яким повинні підкорити свої інтереси окремі його представники. Такий ідеал, а також поведінка суспільства формуються не без участі ЗМІ, а цінності представляють собою і критерії, і способи оцінки значущості об'єкта та явищ навколишнього світу для людини та суспільства, які виражені у моральних принципах, нормах, ідеалах, установках [3, 373].

Зупинимось більш детально на визначенні пріоритетних цінностей для молоді людини у нашому суспільстві.

Думки більшості вітчизняних науковців, які займаються дослідженням цінностей та ціннісних орієнтацій (В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, І. Д. Бех, Л. П. Морозова, М. П. Лукашевич, В. О. Огнев'юк, А. А. Ручка та ін.) збігаються у тому, що в нашому суспільстві превалюють матеріальні цінності над духовними. Це призводить до того, що духовна сутність людини витісняється прагматизмом та примітивним мисленням, що, в свою чергу, призводить до трансформацій у духовному розвитку молоді людини та формуванні її ціннісних орієнтацій.

Такі загальнолюдські цінності, як добро, краса, правда, віра, повага, поступаються місцем цінностям, що прийшли разом із соціально-економічними трансформаціями суспільства та розвитком ринкових відносин, провідною з яких є матеріальне благо. Засоби масової інформації через фільми та телепередачі транслюють установку на визначення пріоритету матеріального блага, влади грошей (як запоруки «успішного життя») над загальнолюдськими цінностями та якостями.

Суспільство втрачає об'єднуючий початок — єдину систему цінностей — вищий регулятор соціальних відносин, фундамент світосприймання і поведінки особи [2]. Це може призвести до негативних наслідків не тільки для окремої людини, але й для суспільства в цілому. Як зазначає В. О. Огнев'юк, «...без звернення до вічних цінностей, до яких входять й цінності національні, без сприйняття нових цінностей, народжених в процесі культурогенезу, ми не зможемо забезпечити сталого розвитку суспільства» і «чи не найголовнішим і найефективнішим механізмом утвердження нової парадигми буття є трансформація світоглядних орієнтирів і переконань у процесі відтворення самої людини, тобто вихованні громадян суспільства» [6, 264].

Під впливом пануючої у суспільстві системи цінностей формуються й ціннісні орієнтації молоді людини. У системі цінностей існує певна ієрархія, яка полягає в тому, що різні цінності мають різний ступінь суспільності. Без усвідомлення молоді людиною змісту суспільних цінностей, якими вона повинна керуватися, неможливо визначити для неї цілі діяльності, які відображаються категорією ціннісної орієнтації і утворюються на основі системи цінностей.

Сьогодні моральна криза українського суспільства проявляється насамперед у молодіжному русі. Молодь приходиться до висновку, що світ змінити неможливо, він перебуває у хаосі, в моральній прірві, змінити можна лише себе — все це симптоми назрілих глибинних змін [5]. Наслідки такої ситуації чітко простежуються в результатах опитування, проведеного серед української молоді.

За концепцією М. П. Лукашевича, молодь поділяється за ціннісними орієнтаціями на чотири основні групи. До першої групи належать молоді люди, для яких пріоритетними є духовні цінності. До другої — молоді люди, для яких пріоритетними є матеріальні цінності, а ідеалом є так званий «американський спосіб життя». Третя група об'єднує молодих людей, які орієнтуються на власне «Я» (егоцентризм), а четверта — молодь, яка намагається поєднати цінності різних груп без визначення пріоритетних. Так, за даними моніторингових досліджень Інституту соціології НАПН України, 18,8 % опитаних віддають перевагу матеріальним цінностям; для 5,8 % пріоритетом є власне «Я»; лише 12,5 % вважають пріоритетними духовні цінності; і найцікавішим є той факт, що для 62,9 % респондентів існує «хаос цінностей», тобто поєднання цінностей різних груп без визначення пріоритетних [8].

Як бачимо, внаслідок «бездумного „всеїдного” поглинання інформації» через ЗМІ молода людина стикається з безліччю негативних виховних впливів і загроз, які часто є неусвідомлюваними, хоча несуть певне ціннісно-сміслові навантаження [1, 153]. Йдеться не тільки про доступ до недостовірної інформації, але й про захворювання та залежності, зокрема, такі: інфоголізм (залежність від комп'ютера та Інтернету), ігроманія (залежність від комп'ютерних ігор), а також суспільні патології в мережі Інтернет (кібернасилля), інтернет-педофілія, самогубства в Мережі тощо.

Разом з тим слід зазначити, що окрім негативних наслідків впливу ЗМІ на формування ціннісних орієнтацій молоді людини існують і позитивні. Так, за допомогою ЗМІ відбувається прискорення процесів соціалізації людини, адаптації до сучасних умов життя у відповідному суспільстві, розширення розумових і творчих здібностей, формування власної критичної думки щодо історичних, політичних і світових проблем.

Саме тому важливого значення набуває залучення науковців, педагогів, психологів до створення якісного медіа-простору, підвищення його освітнього рівня, оскільки «через освіту, як найбільш масовий соціальний інститут, здійснюється вплив на формування свідомості суспільства, регулюються процеси свідомого саморозвитку громадян» [7, 5].

Отже, ЗМІ є потужним засобом впливу на формування ціннісних орієнтацій молоді людини, але ці процеси в наш час залишаються некерованими і малодослідженими. У зв'язку з цим увага науковців, зокрема педагогів, має бути спрямована на дослідження проблем формування культури спілкування молоді людини з медіа, розвиток комунікативних здібностей, критичного мислення, умінь повноцінного сприймання інформації та її інтерпретації, аналізу й оцінки медіа-текстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіа-техніки й протистояння негативним впливам та загрозам віртуального медіа-простору. Мінімізація наслідків впливу сучасних медіа є викликом для нашого суспільства.

ДЖЕРЕЛА

1. *Баришполец О.* Чинники впливу засобів масової інформації на аудиторію / О. Баришполец // Соціальна психологія: укр. наук. журн. — К., 2006. — № 6. — С. 153–163.
2. *Бурцев С. О.* Трансформація систем цінностей в перехідному суспільстві : автореф. дис. ...канд. філос. наук / Станіслав Олександрович Бурцев. — М., 2008. — 21 с.
3. *Кузнєцова Т. В.* Цінності в текстах друкованих ЗМІ / Т. В. Кузнєцова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. — Серия «Филология. Социальная коммуникация». — Т. 21 (60). — 2008. — № 1. — С. 370–375.
4. *Луман Н.* Реальность массмедиа / Н. Луман ; [пер. с нем. А. Антоновского]. — М. : Праксис, 2005. — 256 с.
5. *Морозова Л. П.* Духовний світ української молоді / Л. П. Морозова // Наука, релігія, суспільство. — 2003. — № 4. — С. 230–237.
6. *Огнев'юк В. О.* Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку : [моногр.] / В. О. Огнев'юк. — К. : Знання України, 2003. — 450 с.
7. *Сисоєва С. О.* Освіта як об'єкт дослідження / С. О. Сисоєва // Шлях освіти. — 2011. — № 2. — С. 5–11.
8. Соціальне самопочуття, настрої та ціннісні орієнтації населення України: Соціологічне дослідження Інституту соціології НАПН України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Table/51006/socypolog.htm>

В статье проанализировано влияние средств массовой информации на формирование ценностных ориентаций молодого человека; охарактеризованы позитивные и негативные последствия этого влияния.

Ключевые слова: средства массовой информации, ценности, ценностные ориентации.

In the article influence of mass medias is analysed on spiritual development of young man; the positive and negative consequences of this influence are described; certainly, that information which is translated through mass medias results in the valued disorientation of man.

Key words: mass medias, values, valued orientations.